

Evaluatie

Programma 'Gezonde kinderen in
krappe tijden'

*Ervaringen en adviezen van de
tandems die het programma
uitvoerden*

Colofon

Auteurs

Mariska Jacobs–Ooink, Saxion

Margriet Braun, Saxion

Astrid Altena, Saxion

Met bijdragen van:

Riet Haasnoot, GGD Twente

Judith Waleczek, GGD Twente

Magda Boere–Boonekamp, Universiteit Twente

Ariana Need, Universiteit Twente

Janoe Musch, Universiteit Twente

© 2020 **Academische Werkplaats Jeugd in Twente**, maart 2020, 2^e versie.

Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en openbaar gemaakt. Deze publicatie is tot stand gekomen dankzij financiering van ZonMW.

Onze dank gaat uit naar tandems die het programma Gezonde kinderen in krappe tijden hebben uitgevoerd, geëvalueerd en input hebben gegeven voor verbeterpunten van het programma. In willekeurige volgorde bedanken we: Carla Boerrigter, Ellen Reuvers, Monique de Groote, Mariska Jogems, Astrid Wessling, Martine Nijkamp, Mendy Versteeg, Irina van der Steeg, Christine Mulder, Anneke Hoitinga, Mirella Hendriks, Peter van Heteren, Esther Houpst–Holtkamp, Marion Vreeswijk, Maarten Gillich en Yvonne Posthuma.

Academische Werkplaats Jeugd in Twente

GGD Twente

Secretariaat AWJTwente

Nijverheidstraat 30

7511 JM Enschede

Telefoon 053 – 487 6900

Website <https://www.AWJTwente.nl/>

E-mail AWJTwente@regiotwente.nl

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
Aanpassingen doorgevoerd op basis van de evaluaties	5
Inzichten verkregen uit evaluaties met tandems	7
Literatuur	14
Bijlage I Gezamenlijke tussenevaluatie tandems	15

Inleiding

Het programma 'Gezonde kinderen in krappe tijden' is ontwikkeld door de Academische Werkplaats Jeugd in Twente, waar onderzoekers, professionals uit Twentse gemeenten, personen met ervaring met armoede en ouders die met een krappe beurs moeten rondkomen, met elkaar samenwerken. In de periode mei 2018 tot mei 2019 heeft het programma in zeven Twentse gemeenten gedraaid. Tegelijk is er een studie gedaan naar de effectiviteit van het programma, waaruit blijkt dat er kleine positieve effecten zijn op de zelfgerapporteerde gezondheid van ouders die deelnamen aan het programma. Zo zijn er verbeteringen in de mate van empowerment, gedragscontrole en sociaal welbevinden gevonden (Altena et al, 2020).

Het programma bestaat uit een reeks groepsbijeenkomsten die zijn vormgegeven rond de pijlers van positieve gezondheid. Ouders werken er aan de verbetering van het welbevinden en de gezondheid van hun kinderen en doen dit door ook aan hun eigen welzijn en gezondheid te werken. Het programma werd uitgevoerd door een 'tandem' van een professional en een ouder met ervaring in het leven met een krappe beurs. Ter voorbereiding op het programma hebben alle tandems een training gevolgd. Gedurende de uitvoering van het programma heeft een tussentijdse evaluatie met twee tandems plaatsgevonden. Vervolgens zijn, toen in elke betrokken gemeente het programma was afgerond, evaluatiegesprekken gevoerd met alle zes tandems die het programma in hun eigen gemeente hebben gedraaid. Dit evaluatierapport geeft een overzicht van de inzichten verkregen uit deze evaluaties. Op basis van de evaluaties zijn aanpassingen doorgevoerd in het programma en de training voor tandems.

Aanpassingen doorgevoerd op basis van de evaluaties

Op basis van de evaluaties zijn een aantal aanpassingen in het programma gedaan. Deze worden hier gepresenteerd en zijn verwerkt in de eindversie van het handboek (maart 2020). De aanpassingen zijn gedaan op basis van een aantal thema's die uit de evaluatie volgen:

- Toegankelijkheid voor laaggeletterden
- Aansluiten bij de leefwereld van deelnemers
- Aantal bijeenkomsten
- Training voor tandems

Toegankelijkheid voor laaggeletterden

- In het handboek van het programma zijn aanvullingen gedaan om beter aan te sluiten bij deelnemers die laaggeletterd zijn. Zo is de eenvoudige tool van Positieve Gezondheid als optie opgenomen in het draaiboek. Bij deze tool worden makkelijkere woorden gebruikt en er wordt gebruik gemaakt van afbeeldingen om de leesbaarheid te vergroten.
- In het handboek is extra materiaal opgenomen in de vorm van verschillende werkvormen die ouders met hun kinderen kunnen gebruiken.
- Omdat het handboek de leidraad vormt voor de tandem en deze niet ter beschikking wordt gesteld aan de deelnemers aan het programma, is ervoor gekozen de vertaalslag zoveel mogelijk door de tandems te laten uitvoeren. In de training voor tandems, ter voorbereiding op de uitvoering van het programma, is hiervoor extra ruimte gemaakt.

Aansluiten bij leefwereld deelnemers

- Begrippen in het programma handboek die weerstand of onduidelijkheid kunnen opleveren bij deelnemers zijn vervangen. Bijvoorbeeld: 'stress-reducerende oefeningen' en 'mindfulness' zijn vereenvoudigd naar ontspanningsoefeningen. Dit sluit beter aan bij deelnemers volgens de tandems.
- Met betrekking tot de werving van deelnemers: warme en directe communicatie werkt volgens tandems het beste, omdat deelnemers hierdoor echt gezien worden, vragen kunnen stellen en bezwaren van deelnemers besproken kunnen worden. Bovendien geeft de warme werving de tandem inzicht in wat er bij de deelnemers speelt en wat hun behoefte is. Maak bij de werving gebruik van de bestaande kanalen die in de gemeente voorhanden zijn.
- De naamgeving van het programma, Gezonde kinderen in krappe tijden, is een punt van aandacht. De naam van het programma is verschillend ontvangen in Twentse gemeenten, enerzijds is de naam passend, anderzijds roept deze op dat het alleen om kinderen gaat, terwijl er in het programma ook veel aandacht is voor de gezondheid van de ouders. De titel van het programma blijft vooralsnog ongewijzigd.

Aantal bijeenkomsten

- Het aantal bijeenkomsten in het handboek is uitgebreid met een optionele zesde en zevende bijeenkomst. Deze kunnen worden gebruikt wanneer deelnemers en tandems

de ontstane groepscontacten willen continueren. De periode tussen de vijf standaard bijeenkomsten is twee weken. Voor de zesde en zevende bijeenkomst kan de keuze worden gemaakt om deze als terugkombijeenkomsten in te zetten, bijvoorbeeld maandelijks of tweemaandelijks. De invulling van deze aanvullende twee bijeenkomsten is opengelaten om zodoende vanuit de deelnemers en het tandem tot eigen thema's te kunnen komen. Belangrijk is om in de oorspronkelijke vijf bijeenkomsten de onderwerpen aan bod te laten komen zoals die beschreven staan. Het is dus niet de bedoeling om de inhoud van die vijf bijeenkomsten te verdelen over zes of zeven bijeenkomsten.

Training voor tandems

- De oorspronkelijke training voor tandems ter voorbereiding op de uitvoering van het programma vond plaats op één dag. De tandems vonden dit erg intensief en hadden het gevoel te worden overspoeld met informatie. Daarom is besloten om de twee dagdelen te laten plaatsvinden op twee verschillende dagen. Inhoudelijk is de training zo aangepast dat er meer ruimte is om dieper op de uitgangspunten van het programma in te kunnen gaan. En daarnaast is er meer ruimte in dagdeel twee voor de afstemming van de tandem; werkwijze, afspraken, inzet van kwaliteiten, rolverdeling.
- De aangepaste training is opgenomen in Handleiding training voor professionals en personen met ervaring (Jacobs-Ooink, et al., 2020).

Instroom van deelnemers

- Op gemeentelijk niveau is het van belang om te weten welke initiatieven en trajecten er zijn rondom Positieve Gezondheid en ondersteuning van ouders en kinderen die in armoede leven. Vanuit deze verschillende trajecten zou gekeken moeten worden wat verbindende elementen zijn, zodat deelnemers doorverwezen kunnen worden en zelf kunnen bepalen wat op welk moment past in hun situatie.

Inzichten verkregen uit evaluaties met tandems

In de periode dat het programma ‘Gezonde kinderen in krappe tijden’ draaide in verschillende Twentse gemeenten, heeft er een tussentijdse evaluatie plaatsgevonden met betrokkenen uit twee gemeenten. Na afronding van het programma is met alle zes tandems, die in de zeven gemeenten het programma hebben uitgevoerd, geëvalueerd. De evaluaties borduren voort op inzichten uit de implementatiestudie van ‘Gezonde kinderen in krappe tijden’ (Musch, 2019). De evaluaties kregen vorm rond een aantal thema’s: verloop bijeenkomsten, samenwerking tandem, deelnemers, programma getrouwe uitvoering, suggesties voor het handboek en overig. De opbrengsten van de evaluaties zijn in Tabel 1 weergegeven.

Thema's → <i>Gemeenten</i>	Verloop bijeenkomsten	Samenwerking tandem	Deelnemers	Programma getrouwe uitvoering	Suggesties voor handboek	Overig (werving, training, onderzoek)
<i>Almelo</i>	<ul style="list-style-type: none"> Bijeenkomsten zijn in alle groepen goed verlopen Dynamiek van de groepen was wisselend en daardoor was elke groep anders. 	<ul style="list-style-type: none"> De tandem werkte al langer met elkaar samen voorafgaand aan het programma. Samenwerking en afstemming verliep op een natuurlijke wijze. De ervaringsdeskundige heeft veel praktische zaken ter voorbereiding op de bijeenkomsten verzorgd. De ervaringen die werden gedeeld door deelnemers waren voor de tandem heftig. Ruimte voor nabespreken met elkaar was nodig na de bijeenkomsten. 	<ul style="list-style-type: none"> Vanaf de eerste bijeenkomst zijn deelnemers open naar elkaar en de tandem. Motivatie om deel te nemen aan het programma was wisselend. Een aantal deelnemers gaf aan deel te nemen voor de waardebonnen die gekoppeld waren aan de vragenlijsten. 	<ul style="list-style-type: none"> Alle onderdelen van het programma zijn gevolgd. Bij sommige onderdelen is uitgebreider stil gestaan dan bij andere. 	<ul style="list-style-type: none"> Links naar filmpjes actualiseren. Ruimte blijven houden voor onderwerpen waar deelnemers mee komen. Aansluiting bij wat er leeft onder deelnemers is van belang. 	<ul style="list-style-type: none"> Een extractje in de vorm van fruit tijdens de bijeenkomsten, een kleinigheidje werd erg gewaardeerd door deelnemers. Werving van deelnemers is heel vlot verlopen door de laagdrempeligheid van Almelo Doet Mee en haar medewerkers. Via een praatje aan de koffietafel werden ouders geïnformeerd over het programma en meldden ze zich aan.

Thema's → <i>Gemeenten</i>	Verloop bijeenkomsten	Samenwerking tandem	Deelnemers	Programma getrouwe uitvoering	Suggesties voor handboek	Overig (werving, training, onderzoek)
<i>Losser</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Goed, druk en ook gezellig. • Veel uitwisseling tussen deelnemers, herkenning en erkenning, aandacht voor elkaar 	<ul style="list-style-type: none"> • Verliep op natuurlijke wijze goed. Vulden elkaar aan. • Professional bewaakt en leidt in banen, ervaringswerker heeft een creatieve inbreng. • Soms werd de groep in 2-en verdeeld. Hierbij werd rekening gehouden met de mondigheid van de deelnemers: de wat mondigere deelnemers bij de professional, minder mondig bij de ervaringswerker. 	<ul style="list-style-type: none"> • De deelnemers waren open in houding en gesprek. • Redelijk hecht met elkaar, deels omdat een aantal elkaar al kende • Vertrouwensband niet bij allemaal, afhankelijk van bekendheid met elkaar • Laaggeletterdheid is gesignaleerd bij aantal deelnemers • Deelnemers versterken elkaar; aanzet tot vrijwilligerswerk en stappen zijn gezet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Grotendeels gevolgd • Aansluiten bij de obstakels van deelnemers en vanuit daar stappen te zetten is van belang. • Sommige filmpjes waren niet helemaal passend voor de groep deelnemers. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn eigenlijk te veel onderdelen per bijeenkomst. Inspelen op wat er leeft is van belang om ruimte voor te hebben • Sommige filmpjes niet geschikt voor de doelgroep. En een aantal waren niet te openen. Kijkwijzer toevoegen • Oefeningen uitbreiden of aanvullen (ontspanningsoefeningen) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vijf bijeenkomsten is ervaren als beperkt; er is behoefte onder deelnemers en tandem om langer door te gaan • Warme werving, rechtstreeks contact opnemen werkt het beste. Via andere kanalen leverde minder op. Werving via FB Irina heeft ook aantal deelnemers opgeleverd. • Deelnemers waren erg blij met de bonnen • Vragenlijsten waren lang en soms te ingewikkeld voor een aantal deelnemers.

Thema's →	Verloop bijeenkomsten	Samenwerking tandem	Deelnemers	Programma getrouwe uitvoering	Suggesties voor handboek	Overig (werving, training, onderzoek)
<i>Gemeenten</i> <i>Oldenzaal</i>	<ul style="list-style-type: none"> Bijeenkomsten verliepen goed en er kwam veel op tafel Er werd veel uitgewisseld aan ervaringen door deelnemers. Niet alleen situaties of problemen, maar ook suggesties en adviezen Na afloop werd af en toe individuele nazorg geboden aan een deelnemer door de tandem 	<ul style="list-style-type: none"> De tandem heeft een klik en kon goed met elkaar samenwerken De tandem heeft het samenwerken en de begeleiding van een groep deelnemers als leerzaam ervaren Rolverdeling werd vooraf besproken, verliep heel natuurlijk Aanvulling op elkaar, de professional kon onderdelen goed afronden Rol van ervaringsdeskundige was waardevol vanwege verwijzingen binnen de gemeente De soms schokkende verhalen waren aangrijpend. Samen sparren werd als prettig ervaren en was helpend om het van je af te kunnen zetten. 	<ul style="list-style-type: none"> Deelnemers luisterden goed naar elkaar, er werd respectvol met elkaar omgegaan ondanks de verschillen. Af en toe wat jaloezie en botsingen onder deelnemers (de een is trots op hoe ze het redt met weinig, de ander ervaart alleen stress) Herkenbaarheid bij elkaar en veel openheid Deelnemers hebben niet door wat innerlijke spanning met hun kinderen doet Twee deelnemers zijn vrijwilliger geworden bij Impuls n.a.v. bijeenkomsten 	<ul style="list-style-type: none"> Programma grotendeels gevolgd, niet alle onderdelen kunnen doen Huiswerkopdrachten zijn niet gedaan, omdat deze niet aansloten bij de deelnemers (weerstand) 	<ul style="list-style-type: none"> Thema's positieve gezondheid zijn relevant Laaggeletterdheid speelt bij doelgroep, daarom werkvormen aanpassen Bepaalde begrippen kunnen weerstand oproepen. Deze anders formuleren, zodat er bredere interpretatie mogelijk is. (mindfulness-ontspanningsoefeningen) 	<ul style="list-style-type: none"> Werving via bekenden werkte goed. Deelnemers zijn persoonlijk benaderd. Een programma als deze is extra waardevol als daarnaast ook opvoedingsondersteuning geboden kan worden. Het wandelinitiatief dat tijdens de bijeenkomsten is ontstaan- om samenkomst voort te zetten- is last minute vanwege afmeldingen toch niet van de grond gekomen

Thema's →	Verloop bijeenkomsten	Samenwerking tandem	Deelnemers	Programma getrouwe uitvoering	Suggesties voor handboek	Overig (werving, training, onderzoek)
<i>Gemeenten</i> <i>Hof van Twente</i>	<ul style="list-style-type: none"> Bijeenkomsten zijn positief verlopen Veel uitwisseling over aanpak schulden en sparen Deelnemers wisselen ervaringen uit; overeenkomsten en zelfbeeld In mindset is een verandering in gezondheid zichtbaar 	<ul style="list-style-type: none"> Klik tussen tandem Samenwerkingsafspraken gemaakt vooraf Rolverdeling in bijeenkomsten is niet volledig gepland, vullen elkaar aan Waardevol vanwege de aanvulling op elkaar. Rol van ervaringsdeskundige is aanvulling Ervaringen delen draagt bij aan herkenning 	<ul style="list-style-type: none"> Deelnemers zijn heel open in de bijeenkomsten De groep is hecht en er is een vertrouwensband Deelnemers herkennen veel bij elkaar. Sociaal isolement speelt bij velen Qua gezondheid is verandering in mindset zichtbaar. De wil om aan te pakken is er. 	<ul style="list-style-type: none"> Handboek als leidraad gebruikt. Veel ingegaan op behoeften en input vanuit de groep Aandacht gehad voor beleving van deelnemers en wat ze zelf zouden willen aanpakken. Deelnemers spraken elkaar aan op de eigen rol in het geheel Alle onderdelen zijn aan bod geweest, niet altijd even veel tijd aan de onderdelen kunnen besteden 	<ul style="list-style-type: none"> Handboek met daarin draaiboek is duidelijk en spreekt voor zich Ruimte om aan te sluiten bij de groep is van belang te behouden 	<ul style="list-style-type: none"> Training voorafgaand aan programma mag meer ingaan op inhoudelijke kennismaking en werkvormen

Thema's → <i>Gemeenten</i>	Verloop bijeenkomsten	Samenwerking tandem	Deelnemers	Programma getrouwe uitvoering	Suggesties voor handboek	Overig (werving, training, onderzoek)
<i>Enschede</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Waardevolle bijeenkomsten met relevante thema's • Veel uitwisseling onderling van ervaringen • Aantal bijeenkomsten: 5 was intensief, 6 bijeenkomsten zou beter passen. Met daarna elke maand terugkomdag, zodat een thema uitgediept kan worden. • Behoefte aan meer verdieping qua onderwerpen 	<ul style="list-style-type: none"> • Tandem kende elkaar • Veel samen voorbereid en uitgewerkt • Aandacht voor taak en rolverdeling t.a.v. waar je goed in bent of bekend mee bent • Taken zijn samen verdeeld 	<ul style="list-style-type: none"> • De deelnemers in beide groepen waren redelijk hecht met elkaar. Een aantal kende elkaar al langer • Vertrouwde sfeer en open naar elkaar • Deelnemers hebben (eerste) stappen gezet. Daarna verdere stapjes nodig • Ouders hebben eerste stappen gezet in bewustwording over de betekenis van gezondheid en wat zij hierin zelf willen veranderen. De verandering bij kinderen kan pas daarna plaatsvinden en is nu daarom nog niet zichtbaar. • Laaggeletterdheid speelt een grote rol in (niet volledig) mee 	<ul style="list-style-type: none"> • Alle onderdelen zijn aan bod geweest. Was veel om aan bod te laten komen, maar relevant. • Zelf veel verdieping aangebracht, kostte veel tijd. Daardoor tijdskrapte in bijeenkomsten, mede door de tijd die het invullen van vragenlijsten in beslag nam. 	<ul style="list-style-type: none"> • Meer inzetten op andersoortige werkvormen zodat het beter aansluit bij laaggeletterden 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbind projecten meer aan elkaar; DOEN-beurs, Scoren met Gezondheid • Warme overdracht naar iets anders, een ander traject, verduurzamen • Moet passend zijn (sport, groei) • Op zoek gaan naar de combi van participatie, werk, fysieke behoeften • Vragenlijsten waren te moeilijk. Invullen kostte veel tijd en veel tijd van tandem en de bijeenkomsten • N.a.v. bijeenkomsten toeleiding naar vervolgttrajecten voor een aantal deelnemers

			<p>kunnen doen in de samenleving.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is behoefte onder een aantal deelnemers om elkaar te blijven zien. Iemand moet het organiseren, de tandem was een van de prikkels.			
--	--	--	---	--	--	--

Thema's → <i>Gemeenten</i>	Verloop bijeenkomsten	Samenwerking tandem	Deelnemers	Programma getrouwe uitvoering	Suggesties voor handboek	Overig (werving, training, onderzoek)
<i>Tubbergen Dinkelland</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Veel openheid in de groep • Door het verhaal van de ervaringswerker werden makkelijker ervaringen gedeeld in de groep en met elkaar • In de bijeenkomsten veel aandacht geweest voor bewustzijn en omdenken; ouders cijferen zichzelf weg voor de kinderen. • Aandacht geweest voor bewust tijd nemen voor jezelf 	<ul style="list-style-type: none"> • Vanaf het begin een match bij tandem, een duidelijke klik, ook op persoonlijk vlak • Voelen elkaar aan en weten wat ze aan elkaar hebben • Niet iedere ervaringsdeskundige is hiervoor geschikt, het is soms best heftig wat ter sprake komt • Rolverdeling was op een natuurlijke wijze helder. • Ervaringswerker wilde vanuit haar ervaring van betekenis zijn, professional bewaakte het proces en de lijn van de bijeenkomsten (aanspreken, terugpakken van het thema) 	<ul style="list-style-type: none"> • Bewustwording onder deelnemers is sterker geworden, andere mindset van eigen rol • Omdenken in de praktijk gebracht • Aandacht voor tijd doorbrengen met je kind en er echt 'zijn'. • In Denekamp is er behoefte aan blijvend contact. De groep blijft elkaar zien en heeft een whatsapp groep waar regelmatig contact is. • Kleine succesjes werden gedeeld met elkaar 	<ul style="list-style-type: none"> • Onderdelen van het programma zijn aan bod geweest, soms een ander vorm gekozen • Handboek is als leidraad gebruikt en was bruikbaar • Huiswerkopdrachten werden goed ontvangen. Waren passend en sloten goed aan 	<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende handvatten in handboek, eigen keuze mogelijk op basis van de soort groep • Maak er een eigen programma van dat aansluit bij de groep • Pickwick theezakjes luchtige werkvorm om kennis te maken met elkaar • Goed kijken naar deelnemers; wat is nu nodig? Elke bijeenkomst aandacht voor hoe het met deelnemers gaat. • Belangrijk om van te voren na te denken over de take-home-message van de bijeenkomst • Minder talige onderdelen in het handboek i.v.m. laaggeletterdheid 	<ul style="list-style-type: none"> • Training vooraf kan meer ingaan op hoe samen te werken als tandem; hoe sta je er zelf in? Oefeningen doen om lastige situaties te hanteren. • Vragenlijsten waren te moeilijk, lastig en veel • Bonnen werden positief ontvangen

Tabel 1: Inzichten en adviezen tandems

Literatuur

Altena, A.M., Boere-Boonekamp, M.M., Braun, B.M., & Need, A. (2020). *Het effect van het programma 'Gezonde kinderen in krappe tijden' op de gezondheid van kinderen en hun ouders die in armoede leven in Twente. Een interventiestudie van de Academische Werkplaats Jeugd Twente.* Enschede: Academische Werkplaats Jeugd in Twente.

Musch, J. (2019). *Implementation of 'Healthy Children in Low-income Families': An explorative study investigating the facilitating and impeding factors of a family-focused poverty intervention and recommendations for improvement.* (Masterthesis) Enschede: University of Twente.

Bijlage I   Gezamenlijke tussenevaluatie tandems

Tussenevaluatie programma Gezonde kinderen in krappe tijden (GKiKT)

Datum: Vrijdag 30 november 2018

Aanwezig: Gemeente Enschede (ervaringswerker en professional), en Oldenzaal (professional)

Gespreksleider: Ellen van Kampen, onderzoeker Saxion

Deze tussenevaluatie is gehouden om eerste ervaringen met het programma op te halen, in contact te blijven met de tandems tijdens de uitvoering van het programma en om zo nodig vragen te beantwoorden voor het vervolg.

DE GROEP

Doelgroep: Het is niet gemakkelijk om alle onderwerpen uit het handboek aan bod te laten komen. Dit komt omdat deelnemers veel met elkaar willen delen, al vanaf de eerste bijeenkomst. Er is bij de deelnemers een grote behoefte aan ontmoeting. De groepsleden herkennen zich in elkaar en er is geen schaamte om te vertellen over de eigen situatie. Vooral alleenstaande moeders ervaren de groep als een klankbord dat ze niet hadden. In Enschede zijn de deelnemende vrouwen grotendeels van allochtone afkomst, in Oldenzaal zijn er autochtone deelnemers. Er komt zeer uiteenlopende problematiek aan orde. Van een kind dat seksueel grensoverschrijdend gedrag meemaakt tot het uitwisselen van hoe er met gezondheid wordt omgegaan.

Korte termijn: In de groep (alleen moeders) komt ook ter sprake dat er veel op korte termijn wordt geleefd, er is weinig toekomstgerichtheid. Dit leeft ook door bij de oudere kinderen (in de gezinnen). Er lijken hoge eisen te worden gesteld aan bijvoorbeeld een (bij)baan in een supermarkt of winkel: “*dit is niet voldoende, omdat dit de financiële situatie onvoldoende verandert*”. Er wordt daardoor niet gestart met werken.

Prioritering: Van een aantal vrouwen in de groep wordt gezegd dat het leven in armoede voor hen een soort van bestaansrecht & controle/houvast/focus of status geeft. Alle vergoedingen, voorzieningen en mogelijkheden worden uitgezocht, waarmee enkele vrouwen zich lijken te willen profileren in de groepsbijeenkomsten. Het lijkt erop dat deze focus weer ten koste gaat van andere belangrijke zaken van het gezin. Prioritering op andere zaken dan op het gezin, huishouden en eigen ontwikkeling, speelt hier een rol.

Stress: Er wordt veel stress ervaren (veel piekeren en slecht slapen), omdat de deelnemers (moeders) soms niet weten hoe ze de volgende dag door moeten komen. Een mogelijke omschrijving hiervoor is een soort overlevingsmechanisme. De professionals verwijzen de moeders regelmatig door naar andere voorzieningen of groepsbijeenkomsten of geven een terugkoppeling aan de betrokken medewerker van de sociale teams.

Focus op kind: In de groep zijn ook een groot aantal alleenstaande moeders, een aantal moeders lijkt een bijzonder hechte (niet altijd gezonde) relatie te hebben met hun kind(eren). De deelnemers hebben de thematiek gezondheid goed op hun netvlies, echter hun leefstijl is nog niet altijd gezond.

Bespreken van armoede: Een grote groep moeders bespreekt hun situatie niet met de kinderen. Een groep moeders stelt het niet op prijs dat het netwerk financieel wil ondersteunen. Zeker bij allochtone netwerken lijkt de schaamte groot. Hierbij hebben de

allochtone opa 's en oma's vaak ook veel kinderen en kunnen zij, zo is de aanname, niet voor al hun kinderen financieel bijspringen.

Assertiviteit: In de groep zijn sommige deelnemende vrouwen meer dan andere vrouwen aanwezig qua ruimte die ze innemen in het delen van verhalen en behoeften. Vrouwen kunnen zich aangevallen voelen en minder veilig door de dominantie van een andere deelnemer. De begeleiders proberen iedereen een evenredig aandeel te laten hebben, maar dit is soms lastig te begrenzen. Om de assertiviteit van de deelnemers te vergroten zou de begeleider tips kunnen geven hoe iemand zelf zijn ruimte kan nemen in de groep. De valkuil is dat je als begeleider het gaat oplossen voor de deelnemer. Als begeleider is het echter juist van belang oog te blijven houden voor de veiligheid in de groep en dit bespreekbaar te maken.

Vervolg: Vanuit de groep is echt behoefte aan ontmoeting. De begeleider uit Oldenzaal wil een vervolggroep starten, gericht op ontmoeten en bewegen.

HET HANDBOEK

Thema's: De onderwerpen en opdrachten op ouder- en kindniveau staan door elkaar in het handboek. Dit vindt niet iedere begeleider even prettig. Een van de begeleiders vindt het meer passend om eerst te werken aan de items op ouderniveau en als hier een bepaald bewustzijn is ontstaan dan de koppeling te maken naar het kind. Zo zou ook het onderwerp "lekker in je vel" meer bij de eerste helft van de interventie aan bod kunnen komen, in plaats van aan het eind. Je staat zo eerst stil bij hoe de ouder in haar vel zit, waarna je een bruggetje kunt maken naar wat dit betekent voor het kind.

Flexibiliteit versus programma: Het handboek geeft veel ruimte voor eigen invulling, dit is fijn, alleen is dit niet helpend voor de verdieping. De begeleiders willen graag maatwerk leveren en ingaan op de behoefte van de groep, maar de interventie moet meer zijn dan alleen een ontmoetingsgroep waar enkel wordt gesproken over wat er speelt bij de deelnemers. Het is soms zoeken naar een balans tussen voldoende verdieping op de pijlers van het handboek en voldoende ruimte om aan te sluiten bij de deelnemers. De term *beperkt maatwerk* lijkt passend.

Mindfulness oefeningen worden nu alleen aangeboden aan de mensen die dit willen. Voor sommige groepsleden is er een hoge drempel om dit soort oefeningen te doen.

Vaardigheden oefenen, zoals spreken in de groep (staan los van het onderwerp) zijn ook bruikbaar in andere situaties, spreken op de school van je kind bijvoorbeeld.

Doelen: Het werken met doelen is een meerwaarde, maar is niet gemakkelijk. De opdrachten voor thuis worden niet gemaakt.

Verdieping: De begeleiders zijn enthousiast en voelen voldoende ruimte om bijvoorbeeld zelf onderdelen toe te voegen. De begeleiders uit Enschede hebben het onderwerp stress verder uitgediept door de "zes stress eigenschappen" te bespreken. Ze hebben de kidstool vergemakkelijkt, zodat dit voor de doelgroep beter te begrijpen is.

Tandem

Aanvullend en van belang: In zijn algemeenheid wordt de tandemconstructie als prettig ervaren. De professional en ervaringsdeskundige vullen elkaar op natuurlijke wijze aan, waarbij zij elkaars expertise gebruiken. De balans vinden lukt redelijk goed. Taken worden verdeeld en de professional volgt het groepsproces, zij begrenst en zorgt dat

ieder een plek krijgt in de groep. Ook de professional vertelt persoonlijke verhalen, om de groepscohesie te versterken. Feedback over en weer wordt nog niet veel gegeven, de openheid om dit te doen is er wel. Afstemming over taken vindt veelal ter voorbereiding op de bijeenkomst plaats. Evaluatie vindt na afloop van de bijeenkomst plaats.

Thema gezondheid: De tandem uit Enschede heeft gezorgd voor sponsors voor de vrouwen, er wordt elke bijeenkomst iets gegeven aan de groep. Dit deed de tandem uit Almelo ook.

Extra regelingen: Professionals gaan hier verschillend mee om blijkt uit de groepen in Enschede en Oldenzaal. Een voorbeeld is een aanmelding doen bij de LINDA foundation. De ene ouder lukt dit wel met hulp van de wijkcoach, de ander lukt het niet omdat de wijkcoach dit afwijst.

Onderzoek

Voorwaarden voor opeenvolgende bijeenkomsten: Voor de volgende groepen in Enschede moet er een ruimte gehuurd worden, kost het koffie schenken geld en moet er misschien kinderopvang worden geregeld. De vraag die gesteld wordt is: wie is verantwoordelijk voor de kosten?

Communicatie en werving: In de wervingsflyer stond niet duidelijk vermeld dat de interventie alleen voor ouders van basisschoolkinderen in de leeftijd van 4–12 jaar is. Er kwamen een aantal aanmeldingen van ouders met kinderen van middelbare schoolleeftijd. Er is een behoefte onder ouders met oudere kinderen (in middelbare schoolleeftijd) om soortgelijke bijeenkomsten plaats te laten vinden. De thema's van GKikT spelen ook hier, al zijn de specifieke vragen en behoeften van ouders anders.

Ondersteuning invullen vragenlijsten: Er is geadviseerd om vragenlijsten in te laten vullen in het bijzijn van begeleiders. Vragen worden door de doelgroep soms niet goed begrepen of niet ingevuld, waardoor de check en ondersteuning van de tandem van belang is. Vragenlijsten werden zo nagelopen en als vragen niet ingevuld waren, werd gevraagd om dit alsnog te doen.

Programma-trouw: De brede kijk op gezondheid, door het goed aan bod laten komen van alle thema's, is van belang. Er wordt door de tandems waarde gehecht aan de vrijheid om met thema's en oefeningen in het handboek te schuiven. Er wordt zo rekening gehouden met behoeften die in de groep spelen, waardoor maatwerk plaatsvindt, maar toch alle aspecten van gezondheid aan bod komen in verschillende werkvormen.

Looptijd bijeenkomsten: Wat betreft de planning van de bijeenkomsten wordt aangegeven dat wat meer flexibiliteit wenselijk is. De tijd tussen de bijeenkomsten zou misschien niet twee weken hoeven te zijn. Tussen een aantal bijeenkomsten kan ook een week zitten, aangezien de opdrachten voor thuis door de deelnemers niet/ niet altijd worden gedaan.